Førsteblad

1

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 7 Skav

Tilleggsspørsmålnr. ~~7 Hett~~

Emne: Skav

Oppskr. av: Jakob H Vik

(adresse): Øystese

Fylke: Hordaland

Herad: Kvam

Bygdelag: Øystese

Gard: Vik, övre

G.nr. 42 Br.nr. 6

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1 Mork

2 Mork

3 å skava. Skjev skov
hev skave

4 Ja. For 100 år sidan var skav og lauvfor eit vanlegt for. Var det uår på høy. So marka og lagga dei tilsvarande meir for å fostra fram buskapen. Han godfar 1826-1930 fortalde at i 1864-65 då matrikkelkommisjonen for ikring i Kvam og skulde revidera matrikkelskylde, so var det eit kleint høgår i Vik. Dei hadde då god arbeidshjelp og tok fat på markaskogen. Dei kunta askelauv. Då kommisjonen var på garden hadde dei ståande ute 10-12 hesjar med askelauv.

9701

Kommisjonen skreiv om ~~dette~~ garden:
"9 3/10 mål ager af god beskaffenhed 4
64 mål naturlig eng af god beskaffenhed
Ingen udslåtter.
Aarlig udsæd: 6/8 tønde byg 6 1/4 tønde havre. 4 tønder poteter
Aarlig avling af enhver sædart og hø:
3 1/2 tønde byg 24 1/2 tønde havre
16 1/2 tønde poteter
704 voger hø 189 voger halm
Kreaturhold: 1 hest 8 storfe
3 ungfe 24 faar.
Adgang til forsurogate:
Løv og mork 3 kofostre.
Gaarden er meget letdreven og nær ved søen."

Men det var ikkje vanlegt med so mykje lauv og mork, so vurderingi åt matrikkelkommisjonen gav ikkje noko rett medelresultat for vår gard

Om hjelpefor:
Dei lagga um fyresummaren serleg bjørk
I sevjetidi borka dei bjørk for å få bork og næver.
Samstundes vart alle greinene kvista med lauvkniv.
Det avskvista bjørkeriset vart bunde saman til lauvkjerv
Då eg var barn i 1898–1901 so lagga me minst 1000 bjørkekjerv kvar sumar.

9701

Seinan på sumar, etter slåttin So lagga dei ask og raun.
Asken braut dei av dei ysti greinena og batt det i kjerv med bendslar av bjørkeris
Askebrot kalla dei gjerne askekjerv, då dei nytta det til fôr åt kyrna om vinteren.
Dei henta og askelauv.
Asken var stuva i høveleg høgd 2 - 2½ m oppå marki
Det vaks då opp ein heil krans med greiner.
Me henta lauvet av desse stuvaaskane om haustin i august - september.
Hesja lauvet i hesjar og hadde det i ser lade i løda
Askelauv var rekna ~~som~~ likegodt som det beste høyet og vart nytta til mjølkekyr
5
Ask, raun og alm og osp.
Skov aldri fûra.
Alm var best so raun og ask.
So seint som i 1880 nytta dei turka og male almebork d.v. almemjøl til fôr til kalvar.
på ein større gard i Øystese Kyrkjesokn.
Morsyster mi vart gift der i 1879.

9701

4. 6

Skjulle kalla ein større askestrangar som ein skov uti. Det var so tjuande askestrangar at det var emne i dei til skaft og andre ting.

Askeskjedet.

Summe tok til å marka om hausten, andre då det leid fram til jol. Det kunde vera ei marka-byrd kvar dag sidengi kyrna stod inne

Bjørkris som dei kasta av bjørki kalla dei ris eller svig.

Kyrna åt dei grannaste toppane med ved, bork og knuppar.

Almen var ein matreserv for dei gamle. Han Godfar fortalde etter sin Far og Godfar (Godfar f. 1752) at dei planta ut almen på fleire staden på inn=mark, heimebøge og i stølsbeite for å ha ein reserv i almebast i tilfelle uår og krig.

I 1896 var eit uvanleg kleint fôråi i Vik. Me markla han Far [illegible] kjøpte høy og om våren i mai var ...

9701

oppunder Valaberg og
„almua". (eg var 9 år då)
„Då fortald Godfar om denne
makkesorven".
Me bar og Klyngja heim til
heimebagen. almebast og
almesvig til Kyrna som
gjekk sete på eit skralt
skeite

På fleire gardar her i
byggji sette dei inn
1 og 2 naut på marka-
fôr.

7. G. skar ... bror til bispen song:
„Dan ospemorkja å so streng og om dei
„faar no rauen iflang so staar dei dar åg
„trytt. Tunnkyyr skrik styr, usle sauk,
„tunne snaue laoge framme.
„daum vat dei, kvitte va me."

8 Det var helst kui som
fikk skav. Det var sedvanleg
på ekkegjeltsreinbeim at
dei fekk skav.
Sau og geit fekk kyrv
d v s bjørkekjerv som var
lagga om sumaren
~~Bjørk~~ Askekjerv eller
askelerot fikk Kyrna.
Dei fekk ogso rauneber som
vart henta dei haustane
raunen hadde mykje ber.

sjå 5

9701

bidaskav var ikkje før.
Dette vart køyrt ut på åkren
til gjødsel

9
Ja og dei rekna med
at mjølki fekk større feitt-
innhald. Men brukte dei
fornyingsskog so vart
mjølki beisk eller bitter

10
I vanlege år skav dei
berre den ask og rogn
som vart køyrd heim til
ved.
Me skav all husdyrmatrial
men nytta berre aske og
rogneskaort til før
Sjå svar 8 om orre og bjørke-
skav

11
Me var på markaskog

12
Mork

13 Ja. Å marka.
Ja Å henta mose var
det vanleg budeiene gjorde
når dei låg på stølen om
summaren.

14.
Var det svært lite fôr so
laut ein marka på
langfredag. Men det var
berre ei grend her i bygdi
som dreiv det. Dei hadde og
her endå alltid forlite fôr.

9701

7

15
Inne i gamlastovo.
Om våren i furl ven
so skov dei gjerne lusjaugikje
utanfor skytja.

16
Skavljå og bandakniv
når det var ~~stor~~ sfam
og tro
Oppbaggi mork, berre
skavljå
Hadde berre tyfilla i
eine enden når ein
skov oppbaggi mork.
Filla i bede endar dersom
ein var 2 som skov og
deca eine heldt strangen
og smidde den elleskvart
som hin skov.
Etter 1850 då dei fyrste
slipesteinane kom so
var gode gamle ljå eller
bandakniv omlag like
leva fel storre mork.

17.
Var det lusjaugikk ~~og~~
ein mann var aleine, so
nytta dei bandakniven
Var det tjukkare vyrkje
over 10 cm i diameter
var ein 2 stykk. Sat på
kvar sin krakk og heldt
kubben i fanget. Ein
skov og den andre smidde.
Sja svar 16

9701

Sjå svar 6 i Tilleggs-
spursmål 7.

18
Me nytta bandalaget
liksom det stod på
plass. Ellest pinnar
som me setti i hol i
arbeidsbenken..

19
Ein held i gåen med
hagu handi. Hin enden
av gåen kvilir mot
pennan i arbeidsbanken.
Ein held kjeppen med
venstre handi og drog
den att og fram under
gåen. Tek vel halve
kjeppen i første venda.
Snur so kjeppen og skjer
resten.

20
Sprek

21 Skav.

22
opphoggji mork eller
smaamork er opp-
hoggji i 50-cm lengda.
Den er so tjukk som vanleg
oppbaggen brensel. Som
smaje er kløyvd
om større emne Sjå svar
nr 5

23 Sprek.

24
Hile borken skrike
skavast av.

9701

9

Det var her som elles
at enkelte var flinkare
å skava enn andre.

25
Spreki tobna smågl.
difor so begyja ein å
brenna spreki først når
det var. slutt på fjoråis.
meden.
Til kallstund nytta ein
junklöjvd ovn. (alder)

26
No er det mest slutt
med å skava anna bessostand
Der dei har arbeidsfolk
nok til det. lenge dei
på
Eller der det er arbeids-
före karamenner.

Opsten 12 Juli 1954

Jakob H. Vik

9701